

WYBRANE PROBLEMY ZARZĄDZANIA PRAWAMI WŁASNOŚCI PRZEMYSŁOWEJ

JANUSZ RYBIŃSKI
WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA
WYDZIAŁ CYBERNETYKI

Wstęp

Dla współczesnej gospodarki ogromne znaczenie mają wartości, które sprawiają, że przedsiębiorstwa stają się bardziej konkurencyjne. Zaliczane są do nich dobra niematerialne, a w tym obszarze własność przemysłowa. Ich wartość to głównie to, co jesteśmy w stanie obliczyć, ale wkładu intelektualnego w ich powstanie bardzo często nie sposób przeliczyć na konkretną sumę wyrażoną w złotych. Tego rodzaju wyceną mogą dysponować jedynie przedsiębiorcy, np. właściciele patentów, praw z rejestracji i praw ochronnych. To dla nich te prawa posiadają wymierną wartość i to oni są zobowiązani w sposób profesjonalny nimi zarządzać.

Własność przemysłowa to dobra, które powinny być traktowane w sposób szczególny nie tylko z uwagi na rolę, jaką pełnią we współczesnej gospodarce. O ich znaczeniu świadczy fakt, że oprócz normalnych czynności zarządczych, jak planowanie i podejmowanie decyzji, organizowanie, motywowanie oraz kontrola, przewidziano i inne, które zostały zawarte w ustawie prawo własności przemysłowej (Ustawa, 2003). Ustawa w sposób precyzyjny reguluje zasady ich ochrony, w tym kwalifikowanie tego rodzaju dóbr do ochrony, zasady ich zgłaszania i warunki uzyskania takiej ochrony, a także wszelkiego rodzaju procedury obowiązujące zarówno zgłaszającego, jak i Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, który na przedmioty własności przemysłowej udziela ochrony. Ponadto ustawowo określono, na jakich warunkach przyznawana jest ochrona i jakie wywołuje skutki prawne dla przedsiębiorcy – właściciela praw wyłącznych.

Obecnie to przyznanie ochrony tego rodzaju dobrom staje się w pewnym sensie wymiernym wskaźnikiem ich wartości, ponieważ z uwagi na ich charakter i cechy bardzo łatwo mogą stać się łupem innych większych przedsiębiorstw, które nie patrząc na ich prawowitych właścicieli, mogą dokonać ich przywłaszczenia na swoją korzyść (Rybiński, 2012, s. 111-112). Szczególnie dotyczy to wynalazków, wzorów użytkowych, topografii układów scalonych, a więc nowych rozwiązań i sposobów, które właśnie z punktu widzenia prawa obejmują obszar własności przemysłowej. Ten element wydaje się być jednym z najważniejszych, o których musi w pierwszej kolejności decydować każdy menedżer dysponujący takimi dobrami.

W tym kontekście znajomość tej problematyki dla wszystkich, którzy zarządzają, staje się obecnie bardzo ważna. Istniejące regulacje pomimo tego, że są precyzyjne i obszerne, stwarzają wiele problemów interpretacyjnych. Wynika to także z faktu, że problematyka ta z uwagi na swoją rangę posiada wiele różnych aspektów w zakresie jej zgłaszania, skutków prawnych i obowiązujących procedur. W związku z tym głównym celem prezentowanego artykułu jest przedstawienie zagadnień własności przemysłowej w kontekście zarządzania nimi, szczególnie tych, które dotyczą techniki i technologii, czyli przedsiębiorstw współczesnych opartych o wiedzę.

1. Charakterystyka dóbr niematerialnych

Własność przemysłowa będąca tematem prezentowanego artykułu to część dóbr niematerialnych, które są obecne w naszej rzeczywistości, w tym także w działalności gospodarczej. Warto również zaznaczyć, że znaczenie dóbr niematerialnych ciągle się zwiększa. Jeżeli chodzi o definicje, to w stosunku do dóbr niematerialnych funkcjonuje wiele pojęć, które są zbliżone do ich rzeczywistej definicji prezentowanej przez autorów z tego obszaru wiedzy. Istnieje jednak szereg pojęć powszechnie używanych, które również dotyczą tej problematyki. Swoje źródła biorą z przepisów prawa, piśmiennictwa naukowego, jak i popularnonaukowego, a także z praktyki ich stosowania. Niektóre z nich jednak dotyczą nie zawsze tożsamyh pojęć lub nie mają nic wspólnego z tym, co jest definiowane jako dobro niematerialne. Wydaje się, że właściwe zdefiniowanie jest warunkiem efektywnego zarządzania. Samo pojęcie już z definicji jest nieostre, w związku z tym niewątpliwie wymaga pewnego uściślenia.

Stosunkowo prosty był podział klasycznych środków produkcji, który obejmował ziemię, pracę i kapitał. Obecnie można także wyodrębnić kolejny, czwarty rodzaj zasobów, którymi dysponują przedsiębiorstwa. Wymienia się głównie wiedzę, ale także kapitał intelektualny, dobra niematerialne, zasoby niematerialne, aktywa wiedzy itp. (Murawska, 2008, s. 36). Wydaje się, że główne przyczyny tak wielu określeń już zostały wymienione, jednak należy także zwrócić uwagę na fakt, że pochodzą z różnych lat – często epok, z różnej rangi dokumentów oraz tego, że ich autorami byli uczeni z różnych dziedzin wiedzy. To, co wydaje się nie podlegać dyskusji, to fakt, że dobra niematerialne stanowią przedmiot własności przedsiębiorstwa, a więc są ich zasobem i z tego tytułu posiadają określoną wartość rynkową. Również dobra niematerialne mogą wpływać na kształtowanie się wartości rynkowej przedsiębiorstwa (Murawska, 2008, s. 49).

W literaturze przedmiotu, aby zobrazować wykorzystywanie zasobów, autorzy często odwołują się do przenośni – porównania ich z górą lodową, która jest widoczna w niewielkiej części, ale jej zasadnicza część znajduje się pod wodą. Ta część, która znajduje się nad powierzchnią wody, symbolizuje zasoby materialne organizacji, te, które najczęściej są widoczne. Natomiast ta, która znajduje się

pod powierzchnią wody, symbolizuje zasoby niematerialne, co przedstawia rys. 1. To w rzeczywistości pokazuje, których zasobów w organizacji jest lub powinno być więcej i które z nich mogą posiadać decydujące znaczenie dla sprawnego działania przedsiębiorstwa.

Rys. 1. Przenośnia – porównanie zasobów przedsiębiorstwa

Źródło: B. Dobiegała-Korona, A. Herman (red. nauk), *Współczesne źródła wartości przedsiębiorstwa*, Wyd. Difin, Warszawa, 2006, s. 195

Również w literaturze przedmiotu istnieją próby określenia cech zasobów niematerialnych. W sposób niezwykle sugestywny i pełny taki podział prezentuje w swojej monografii M. Murawska, co zostało przedstawione w tabeli 1. Z zestawienia wynika jednoznacznie, że dobra niematerialne nie posiadają fizycznej postaci. Niewątpliwie w stosunku do nich można mówić o wyjątkowym charakterze, który przykładowo wyraża się w tym, że zawsze będą trudności dokonania jakiegokolwiek porównania w stosunku do tego, co znajduje się na rynku. Dobra niematerialne to również wrażliwość na zmiany w otoczeniu, chociażby przez duży poziom ryzyka, a także okres karencji związany z ich tworzeniem. Istotna jest również cecha ekonomicznej przydatności, która wydaje się ostatecznie przesądzać o zasadności inwestowania przedsiębiorców w tego rodzaju dobra (Murawska, 2008, s. 73-80).

Z zaprezentowanej definicji i charakterystyki dóbr niematerialnych wydawać by się mogło, że o czymś, co nie ma postaci fizycznej, już więcej powiedzieć się nie da, a jednak tak nie jest. Wbrew takiej logice ten obszar jest uregulowany również przepisami prawa, a ustawą, które reguluje znaczną część tego obszaru, jest prawo własności przemysłowej, czyli ustawa cytowana we wstępie tego artykułu. Jedną z wcześniejszych prób zdefiniowania tych pojęć pojawiła się w literaturze w 1999 r., a jej autorem jest prof. Wiesław Kotarba. Autor tej definicji, używając nieco innych określeń, stwierdził, że pojęcia własność intelektualna, przemysłowa i handlowa

nie są ani w nauce, ani w praktyce jednoznacznie rozumiane. W związku z tym trzeba przyjąć, że dobra niematerialne to te dobra, które są chronione na podstawie przepisów prawa. Wydaje się to oczywiste, ponieważ trudno chronić przepisami prawa wszystkie dobra niematerialne, jak dobre obyczaje, terminowość, kulturę organizacji czy infrastrukturę. Wspomniane przepisy prawa regulują dwa obszary i tak możliwość wyłącznego korzystania z wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego, znaku towarowego i usługowego, topografii układu scalonego to obszar własności przemysłowej, natomiast możliwość korzystania z utworu literackiego lub artystycznego wcześniej określana jako „własność literacka” to obszar prawa autorskiego i praw pokrewnych. Łącznie te dwa pojęcia nazywane są własnością intelektualną (Kotarba, 1999, s. 16-17). Pojęcie to również wymaga pewnego uzupełnienia, ponieważ w niektórych publikacjach, szczególnie prawniczych, własność intelektualna jest bardzo zawężana i w praktyce stosowania, a także w piśmiennictwie prawniczym, sprowadza się jedynie do obszaru prawa autorskiego.

Tabela 1. Cechy zasobów niematerialnych

Lp.	Cecha	Charakterystyka
1	Brak fizycznej postaci	<ul style="list-style-type: none"> nie istnieją w rzeczywistości, brak możliwości stosowania wobec nich powszechnie stosowanych wskaźników typu kilogramy, złote, metry
2	Wyjątkowy charakter	<ul style="list-style-type: none"> trudności w porównaniu do tego, co jest odpowiednie w otoczeniu, niepowtarzalność definiowania własnych nazw produktów i usług, ograniczona konkurencyjność w zakresie substytutów
3	Wrażliwość na zmiany w otoczeniu	<ul style="list-style-type: none"> determinuje duży poziom ryzyka rynkowego wrażliwość reputacji organizacji na zmiany w otoczeniu w krótkim czasie
4	Okres kreacji	<ul style="list-style-type: none"> czas tworzenia tego rodzaju zasobów jest długi, istnieje groźba utraty kapitału
5	Ekonomiczna przydatność	<ul style="list-style-type: none"> konieczność zintegrowania z innymi zasobami organizacji, nie zużywają się z czasem, zawsze wpływają na wzrost wartości rynkowej przedsiębiorstwa

Źródło: M. Murawska, *Zarządzanie strategiczne niematerialnymi zasobami przedsiębiorstwa*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa, 2008, s. 73-80

W praktyce stosowania przepisów tak szeroko sformułowana definicja zawiera różnego rodzaju dobra niematerialne. Należy przyjąć, że obejmuje ona zarówno pomysły innowacyjne powstałe w wyniku prac naukowo-badawczych, takie jak

wynalazek, wzór użytkowy, wzór przemysłowy, znak towarowy oraz topografię układu scalonego, jak i pracy pisarza, programisty, uczonego w postaci opracowanego utworu, jako książki, a także utworu muzycznego, wideoklipu, dzieła lub stworzonego programu komputerowego. Tak szeroki zakres przedmiotowy często w literaturze nazywany jest prawami na dobrach niematerialnych.

2. Własność przemysłowa w działalności gospodarczej

Z przedstawionych rozważań wynika, że własność przemysłowa to część dóbr niematerialnych, która dla przedsiębiorców posiada ogromne znaczenie. To od rozwiązań i sposobów w zakresie nowych technologii i technik zależy rozwój społeczeństw. Tego rodzaju dobra wymagają szczególnej uwagi i znajomości przepisów, które rządzą ich ochroną i udostępnianiem do wykorzystania. Regulacji prawnych jest znacznie więcej, ale generalnie podporządkowane są one zapewnieniu stabilności prowadzenia działalności gospodarczej, poszanowaniu prawa i egzekwowaniu naruszeń dotyczących tego rodzaju dóbr. Ochrony udziela Urząd Patentowy RP na określonych warunkach oraz na z góry określony czas i obszar – terytorium. Znajomość tych pojęć i procedur rządzących prawami własności przemysłowej może ułatwić menedżerom podjęcie trafnych decyzji w zakresie ich wykorzystania przez własne przedsiębiorstwo lub komercjalizacji na podstawie zawartej umowy licencyjnej. Przedmioty własności przemysłowej zostały przedstawione zgodnie z porządkiem przyjętym przez ustawę, jednocześnie określono warunki, jakie muszą być spełnione, aby mogły uzyskać ochronę. W ten sposób zostały opracowane zasady uzyskiwania patentów na wynalazki, prawa ochronne na wzory użytkowe i znaki towarowe oraz prawa z rejestracji na wzory przemysłowe, oznaczenia geograficzne i topografię układów scalonych.

Patent na wynalazek

Do ochrony patentowej kwalifikowane są wynalazki, które są nowe, nadają się do przemysłowego zastosowania i posiadają poziom wynalazczy. Na wynalazek, spełniający te kryteria, można uzyskać patent, który przyznaje uprawnionemu prawo do wyłącznego używania, oferowania do sprzedaży, produkcji, importu lub procesu opartego na takim wynalazku. Jednocześnie zakazuje takich działań innym przedsiębiorstwom lub podmiotom bez uprzedniej zgody właściciela takich praw. Z tego jednoznacznie wynika, że patent jest bardzo ważnym narzędziem wykorzystywanym w działalności przedsiębiorstw, przykładowo w celu podniesienia ich konkurencyjności, podniesienia wartości rynkowej firmy lub zwiększenia jego renomy. Można także uzyskiwać dodatkowe przychody z racji sprzedaży licencji na wyrób lub wykorzystywania opatentowanego wynalazku w przypadku, kiedy zgłaszający wynalazek nie jest w stanie lub nie jest zainteresowany jego wdrożeniem.

Patenty są udzielane tylko na rozwiązania techniczne bez względu na dziedzinę techniki, nie wykluczając rolnictwa. Wymienione cechy wynalazku, który podlega opatentowaniu, muszą mieć miejsce w tym samym czasie – zaistnieć jednocześnie. W praktyce wynalazek nowy to taki, który po raz pierwszy w świecie został zgłoszony – „nowość światowa”. W ustawie wprowadzono pojęcie „stan techniki”, co oznacza, że nie może stanowić części stanu techniki. Aby to stwierdzić, ocenia się, czy w dacie zgłoszenia wiedza ta była dostępna w publikacjach, opisach patentowych, na wystawach, w obrocie komercyjnym, w katalogach firmowych itp. Pod uwagę brane są wszystkie formy przekazu i miejsca, gdzie taka wiedza może się znajdować. Nowości szkodzą wszelkie publikacje, które ukazały się przed datą zgłoszenia, a zawierają istotę wynalazku (Kotarba, 2005, s. 32).

Wynalazek uważa się za nadający do przemysłowego zastosowania, jeżeli według zawartego w opisie i zastrzeżeniach „przepisu” na wynalazek można uzyskać wytwór lub wykorzystać sposób. Ważne jest, aby efekt wynalazku, który może być czysto teoretyczny, był powtarzalny i użyteczny we wszystkich dziedzinach techniki. Wydaje się, że tego rodzaju zapis ma dać możliwość praktycznego wdrożenia i zapobiegania częstej sytuacji opracowywania wynalazków, ich zgłaszania i w końcu uzyskiwania patentów „do szuflady”.

Posiadanie poziomu wynalazczego to ostatni element-cecha, jaką powinien posiadać wynalazek, na który zamierza się uzyskać patent. Interpretowane jest to w ten sposób, że dla znawcy w określonej dziedzinie wynalazek nie może wynikać wprost ze stanu techniki. Wymagana jest tu swego rodzaju nieoczywistość, która w literaturze przedmiotu i orzecznictwie jest interpretowana zgodnie z intencją ustawodawcy. W tym wypadku intencją ustawodawcy było promowanie tylko takich, które byłyby rzeczywiście twórcze i pomysłowe. Praktycznie pewne zaskoczenie, niespodziewany rezultat lub też coś, co nie może być wywiedzione wprost ze stanu techniki. Na pewno nie mogą być to znane rozwiązania pokazane w innej skali, proste połączenie znanych rozwiązań, a także zamiana zastosowanych elementów na inne, również znane.

Pomimo tak precyzyjnej definicji ustawowo ograniczono prawo do uzyskania patentu na to, co zostało wyłączone, a także to, na co nie można uzyskać patentu ze względów społecznych, etycznych itp. W pierwszej grupie wyłączeń znalazły się odkrycia, teorie naukowe i metody matematyczne; wytwory jedynie o charakterze estetycznym; plany, zasady i metody dotyczące działalności umysłowej lub gospodarczej, wytwory, których niemożliwość wykorzystania może być wykazana w świetle powszechnie przyjętych i uznanych zasad nauki; programy do maszyn cyfrowych oraz sposoby przedstawiania informacji (Ustawa, 2003, art. 28). W drugiej grupie znalazły się wynalazki, których wykorzystanie byłoby sprzeczne z porządkiem publicznym i dobrymi obyczajami; odmiany roślin lub rasy zwierząt oraz czysto biologiczne sposoby hodowli roślin lub zwierząt, a także sposoby leczenia ludzi i zwierząt metodami chirurgicznymi lub terapeutycznymi oraz diagnostyki stosowanej na ludziach lub zwierzętach

(Ustawa, 2003, art. 29). Patent jest udzielany na dwadzieścia lat, które są podzielone na okresy ochronne.

Prawo ochronne na wzór użytkowy

Wzory użytkowe często są definiowane jako „małe wynalazki”, stąd wiele regulacji prawnych przenosi się wprost z wynalazku. Istnieją jednak pewne różnice, które należy rozpatrywać w stosunku do wzorów użytkowych. Zgodnie z definicją wzorem użytkowym jest nowe i użyteczne rozwiązanie techniczne, dotyczące kształtu budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci (Ustawa, 2003, art. 94). Dopiero po sprawdzeniu, czy zgłoszony do ochrony wzór użytkowy posiada te cechy, zgłaszający może uzyskać prawo ochronne. Przez jego uzyskanie nabywa się prawo wyłącznego korzystania w sposób zawodowy i zarobkowy na całym obszarze kraju. Czas trwania takiego prawa wynosi dziesięć lat, które podzielono na cztery okresy ochronne. Udzielenie takiego prawa stwierdza się poprzez wydanie świadectwa ochronnego.

W praktyce przedsiębiorcy wiele rozwiązań tego typu zgłaszają do ochrony. Zakres takiej ochrony jest podobny, lecz nie wszystko można zgłosić. Wzorami użytkowymi nie mogą być sposoby, chemia (związki lub mieszaniny), leki itp. Najczęściej są to zestawy kluczy, formy przestrzenne, pojemniki o specyficznym kształcie, obudowy do urządzeń itp.

Przedsiębiorca zgłaszający tego typu rozwiązanie techniczne powinien wiedzieć, że użyteczność to możliwość korzystania ze wzoru. W odróżnieniu od wynalazków nie ma tu mowy o poziomie wynalazczym, czyli mogą to być trwałe zestawienia znanych elementów, które spełniają inną określoną funkcję. Natomiast nowość traktowana jest nieco „łagodniej”, czyli już nie światowa, ale po raz pierwszy rozwiązanie zastosowane. Natomiast nowość szkodzi ujawnienie rozwiązania przed datą zgłaszania do ochrony w Urzędzie Patentowym RP, podobnie jak w przypadku wynalazku.

Prawo z rejestracji na wzory przemysłowe

Wzorem przemysłowym jest nowa i posiadająca indywidualny charakter postać wytworu lub jego części, nadana mu w szczególności przez cechy linii, konturów, kształtów, kolorystykę, strukturę lub materiał wytworu oraz przez jego ornamentację (Ustawa, 2003, art. 102). Nowość wzoru przemysłowego to brak jego stosowania przed datą zgłoszenia do ochrony, udostępniania publicznego, wystawienia lub ujawnienia w inny sposób. Na wzór przemysłowy udzielane jest prawo z rejestracji, a przez jego uzyskanie uprawniony może korzystać wyłącznie w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze kraju. Upoważniony może również zakazać jego stosowania osobom trzecim także w zakresie wytwarzania, oferowania, wprowadzania do sprzedaży, importu, eksportu lub używania wytworu, w którym wzór przemysłowy jest zawarty. Prawo z rejestracji jest udzielane na 25 lat, które są podzielone na pięcioletnie okresy ochronne.

Prawo ochronne na znak towarowy

Znakiem towarowym może być każde oznaczenie przedstawione w sposób graficzny lub takie, które da się w ten sposób wyrazić, jeżeli oznaczenie takie nadaje się do odróżnienia w obrocie towarów jednego przedsiębiorstwa od tego samego rodzaju towarów innych przedsiębiorstw. W praktyce takim znakiem może być wyraz, rysunek, ornament, kompozycja kolorystyczna, forma przestrzenna, w tym forma towaru, a także opakowania, jak również sygnał dźwiękowy lub melodia (Ustawa, 2003, art. 120).

Na znak towarowy, który nadaje się do przedstawienia w sposób graficzny i posiada dostatecznie zmaniona odróżniające, zgłaszający może uzyskać prawo ochronne. Przez uzyskanie prawa ochronnego na znak towarowy nabywa się prawo wyłącznego używania znaku towarowego w sposób zarobkowy i zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Czas trwania takiego prawa wynosi dziesięć lat, jednak na wniosek zgłaszającego można go przedłużać o kolejne okresy dziesięcioletnie. Ustawowo używanie znaku towarowego polega w szczególności na:

- Umieszczeniu takiego znaku na towarach objętych rejestracją i ich opakowaniach, a także wprowadzaniu tych towarów do obrotu.
- Umieszczeniu znaku towarowego na dokumentach związanych z wprowadzaniem towarów do obrotu, a także tych związanych ze świadczeniem usług.
- Posługiwaniu się takim znakiem w celu reklamy.

W zgłoszeniu znaku towarowego istotne jest rozważenie zakresu ochrony oraz rodzaju znaku towarowego. Znaki towarowe są przyporządkowane do określonych towarów bądź usług zgodnie z przyjętą klasyfikacją. Ponadto mogą występować w postaci słownej, graficznej lub słowno-graficznej. W tym wypadku trzeba mieć na uwadze zarówno rodzaj znaku, jak i kolorystykę, w której taki znak będzie zastrzeżony.

Prawo z rejestracji na oznaczenie geograficzne

Oznaczeniami geograficznymi są oznaczenia słowne odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu, kraju (terenu), które identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu, jeżeli określona jakość, dobra opinia lub inne cechy tego towaru przypisywane są głównie pochodzeniu geograficznemu towaru (Ustawa, 2003, art. 174).

Na oznaczenie geograficzne może być udzielone prawo z rejestracji. Prawo takie trwa bezterminowo. Istotną regulacją ustawową jest ochrona zagranicznych oznaczeń geograficznych, które mogą uzyskać ochronę w Polsce pod warunkiem, że taka ochrona jest im udzielona w kraju pochodzenia. Również ważną regulacją ustawową jest zgłaszający. W przypadku oznaczenia geograficznego musi to być „organizacja upoważniona do reprezentowania interesów producentów, działająca na danym terenie” (Ustawa, 2003, art. 176).

Oznaczenie geograficzne, na które zostało udzielone prawo z rejestracji, nie może być używane na terenie kraju przez osoby, których towary nie spełniają warunków będących podstawą ich rejestracji. Naruszenie tego prawa to także czyn nieuczciwej konkurencji określony w stosownych przepisach.

Prawo z rejestracji topografii układu scalonego

Ostatnim prawem własności przemysłowej jest topografia układów scalonych. Definiowana jest jako rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym, oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego. Natomiast układ scalony to jedno lub wielowarstwowy wytwór przestrzenny utworzony z elementów z materiału półprzewodnikowego tworzącego ciągle warstwy, ich wzajemnych połączeń i obszarów izolujących, nierozdzielnie ze sobą sprzężonych w celu spełnienia funkcji elektronicznych (Ustawa, 2003, art. 196).

Jedyną przesłanką zdolności rejestracyjnej jest oryginalność topografii. Jest to rozumiane w ten sposób, że musi być ona wynikiem pracy intelektualnej i nie jest powszechnie znana w chwili jej powstania. Do uzyskania rejestracji te dwie przesłanki wymagane są równocześnie. W przypadku gdy topografia posiada zdolność rejestracyjną, można uzyskać prawo z rejestracji i tym samym nabyć prawo wyłącznego korzystania z topografii w sposób zawodowy i zarobkowy na całym obszarze kraju. Prawo takie trwa w zależności od wykorzystywania topografii dziesięć lub piętnaście lat. Okres ten liczony jest od daty jej rejestracji w Urzędzie Patentowym RP.

3. Wybrane aspekty zarządzania własnością przemysłową

Zarządzanie w obszarze własności przemysłowej to wiele aspektów, które należy wziąć pod uwagę. Najważniejszym z nich jest trafne podjęcie decyzji o ubieganiu się o ochronę, ponieważ uzyskujemy prawo wyłączne w zamian za ujawnienie. Ujawnienie naszych wyników badań, czyli opracowań i rozwiązań, bez uzyskania ochrony, to w praktyce oddanie ich konkurencji bez żadnych konsekwencji. W związku z tym celowe wydaje się zwrócenie uwagi na te zagadnienia, które zgłaszającym sprawiają najwięcej problemów. Należy do nich na pewno alternatywa wobec ochrony patentowej, a także wstępne rozeznanie szans na uzyskanie praw wyłącznych.

Obowiązujące procedury związane z ochroną, nie zawsze jednoznaczne i zrozumiałe, sprawiają, że zgłaszający musi posiadać stosunkowo obszerną i specyficzną wiedzę, aby jego decyzje były trafne i zgodne z interesem przedsiębiorstwa. Teoretyczne zagadnienia związane z uzyskaniem patentu wydają się niezbyt skomplikowane, ale nawet jeżeli wynalazek będzie spełniał kryteria wymagane do uzyskania patentu, warto zastanowić się, czy jest to najlepsze roz-

wiązanie. Ten moment wydaje się kluczowy w zarządzaniu tego rodzaju dobrami. Owszem na zgłoszenie wynalazku, które spełnia kryteria, uzyskuje się patent, ale nie za darmo. Istota wynalazku w pierwszej kolejności będzie ujawniona, w związku z tym należy liczyć się z możliwością jego naśladowania. Ponadto w przypadku uzyskania ochrony patentem wynalazek będzie chroniony tylko przez najbliższe dwadzieścia lat i po tym czasie każdy może czerpać korzyści z jego produkcji. Alternatywą dla patentowania wynalazków jest rozważenie możliwości utrzymywania jego istoty jako tajemnicy przedsiębiorstwa, tzw. *know-how*. Takim przykładem, który bardzo często w literaturze jest podawany, jest przepis na coca-colę, która jest sekretem przedsiębiorstwa Coca-Cola Company od ponad 120 lat. Jednocześnie należy dodać, że receptura tego napoju nigdy nie była zgłoszona do ochrony patentowej.

Ochrona wynalazków to sprawa istotna dla każdego przedsiębiorcy, a sposób ochrony musi wpisywać się w profil działania firmy. Z tego względu wszystkie argumenty przemawiające za ochroną patentową lub za tajemnicą przedsiębiorstwa muszą być zgodne z misją firmy, jej zadaniami i wynikać ze strategii firmy. Należy przy tym pamiętać, że ochrona w formie tajemnicy przedsiębiorstwa ma również szereg korzyści. Najważniejsze z nich to:

- ochrona tego typu nie wymaga ponoszenia przez przedsiębiorstwo żadnych kosztów zarówno w kraju, jak i za granicą;
- ochrona ta również nie wymaga zgłoszenia przedmiotu ochrony do urzędu patentowego lub dokonania takiego zgłoszenia w innym państwowym urzędzie;
- ochrona ta jest bezterminowa, praktycznie tak długo jak przedsiębiorstwo jest w stanie zapewnić tajemnicę;
- w odróżnieniu od wynalazku ochrona jest natychmiastowa;
- również w odróżnieniu od wynalazku ochrona nie ma zasięgu terytorialnego;
- ochrona nie wymaga wnoszenia opłat okresowych, tak jak to ma miejsce w przypadku wynalazku.

Warto również pamiętać o niekorzystnych skutkach tej ochrony, które powinny być znane w chwili podejmowania takich decyzji. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- możliwość nieograniczonego korzystania z przedmiotu ochrony objętego tajemnicą przedsiębiorstwa przez każdego, kto uzyska do niego dostęp zarówno w sposób legalny, jak i nielegalny;
- poziom ochrony takich przedmiotów jest zdecydowanie niższy niż w przypadku ochrony patentowej;
- brak podstaw prawnych do dochodzenia odszkodowań w przypadku np. ujawnienia tajemnicy produkcji wyrobu.

Wiedza na temat własności przemysłowej pomimo swojej specyfiki w wielu wypadkach jest znana przynajmniej w ogólnym zarysie. Powszechnie wiadomo,

że patent jest udzielany przez Urząd Patentowy na wniosek uprawnionego. Sam fakt uzyskania takiego patentu to kilka lat oczekiwania, ale od chwili zgłoszenia wynalazek posiada tymczasową ochronę, która upoważnia zgłaszającego np. do podpisania umowy licencyjnej. W tym obszarze wiadomo, że można uzyskać patent krajowy, ubiegając się o ochronę tylko w Polskim Urzędzie Patentowym, oraz zagraniczny, jeżeli zostanie wybrana procedura regionalna lub międzynarodowa.

Sam proces ubiegania się o prawa wyłączne powinien jednak zacząć się od sprawdzenia, czy nasza istota wynalazku jest nowa lub czy ktoś już nie zgłosił podobnego wynalazku. Rozpoczęcie procesu uzyskania patentu od poszukiwań w stanie techniki jest podstawową czynnością, która pozwoli uniknąć niepotrzebnych kosztów i zaoszczędzi rozczarowań odnośnie do przedmiotu ochrony. Takim narzędziem, z którego mogą korzystać zgłaszający, są bazy danych. Wszystkie zgłoszenia wynalazków publikowane są przez urzędy patentowe w formie cyklicznych biuletynów. Udostępniane są one on-line, w związku z tym przegląd stanu techniki jest stosunkowo prosty. Polski Urząd Patentowy udostępnia tego typu informacje na swojej stronie internetowej pod adresem www.uprp.pl. Ważnym adresem dotyczącym stanu techniki jest również serwis [espacenet](http://www.espacenet.com), który umożliwia dostęp do 45 milionów dokumentów z całego świata, przy okazji dokumentując rozwój techniki od 1836 r. (Pyrza, 2009, s. 182-191). Podkreślenia wymaga fakt, że przewodnik poszukiwań w języku polskim znajduje się również na stronie Urzędu Patentowego pod adresem <http://pl.espacenet.com/>.

Jednocześnie zgłaszający mają możliwość korzystania z baz Europejskiej Organizacji Patentowej, które w 2000 r. liczyły prawie 30 milionów dokumentów, z tym że w każdym roku liczba ta się zwiększa o kolejne 1,2 miliona dokumentów (Rybiński, 2007, s. 7). W br. na stronach Urzędu Patentowego RP można było znaleźć informację, że rocznie zgłasza się około 2 milionów nowych wynalazków. Ponadto Urząd Patentów i Znaków Towarowych Stanów Zjednoczonych (USPTO) udostępnił aktualną i historyczną bazę patentów na stronie www.google.com/patents. W tej bazie można znaleźć ponad 7 milionów zgłoszeń patentowych.

Samo wyszukiwanie w bazach jest stosunkowo proste, jednak dla podjęcia ważnych decyzji biznesowych niezbędne są poszukiwania przez profesjonalistów, np. rzeczników patentowych lub wykwalifikowanych pracowników naukowo-badawczych. Wiele urzędów patentowych udostępnia swoje bazy w Internecie bezpłatnie, jednak zaawansowane badania to korzystanie z profesjonalnych i najczęściej płatnych baz danych w celu podjęcia trafnych decyzji odnośnie do przyszłości powstałych rozwiązań lub sposobów. Taki dostęp niewątpliwie posiadają kancelarie rzeczników patentowych lub biura zajmujące się problematyką wdrażania nowych rozwiązań, poszukiwaniem w stanie techniki i opiniowaniem projektów na etapie planowania i podejmowania decyzji odnośnie do celowości patentowania nowych wynalazków.

Podsumowanie

Własność przemysłowa to dobra o szczególnym znaczeniu we współczesnej gospodarce. W ustawie prawo własności przemysłowej precyzyjnie określono warunki uzyskiwania praw wyłącznych, zasady udzielenia ochrony i wszelkie procedury dotyczące wynalazków, wzorów użytkowych i wzorów przemysłowych, a także znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych.

Same przepisy to w praktyce wskazówki dla przedsiębiorcy, który biorąc je pod uwagę, może w sposób efektywny zarządzać własnością przemysłową. Jednak praktyka ich stosowania pokazuje wiele różnych aspektów, wiele możliwości zarówno w sensie ich ochrony, jak i w efekcie końcowym ich wykorzystania. To praktyka stosowania przepisów podpowiada, że nie zawsze ochrona patentowa dla wynalazków jest najbardziej stosowna. Często utrzymanie rozwiązania lub sposobu w tajemnicy jako know-how powoduje, że produkt jest najpewniej chroniony. Wszelkie tego typu działania muszą wynikać ze strategii przedsiębiorstwa, które najlepiej zna sytuację i stosownie do niej określa działania.

Dla przedsiębiorców ważne są również wszelkiego typu informacje o szansach na uzyskanie ochrony przez Urząd Patentowy RP. Stąd znajomość baz danych i zasad korzystania z nich staje się jedną z kluczowych umiejętności, którą należy brać pod uwagę we współczesnym przedsiębiorstwie.

SELECTED PROBLEMS OF MANAGING INDUSTRIAL PROPERTY LAWS

Summary: In the article the author presented chosen problems of managing intangibles good, focusing in the area of the industrial property. Managing them is posing an actual challenge for contemporary entrepreneurs, since they have an own specificity. The effectiveness of made managerial decisions often determines whether the enterprise is competing. This area is in many accidents what is deciding on the market position of the contemporary enterprise.

Keywords: managing industrial property laws, intangibles good, patents

LITERATURA

- [1] DOBIEGAŁA-KORONA B., HERMAN A., (red.), 2006, *Współczesne źródła wartości przedsiębiorstwa*, Wyd. DIFIN, Warszawa.
- [2] KOTARBA W., 1999, *Prawo własności przemysłowej*, „Przegląd Techniczny”, Nr 49.
- [3] KOTARBA W., 2005, *Ochrona wiedzy w Polsce*, Wyd. Instytut Organizacji i Zarządzania „Orgmasz”, Warszawa.
- [4] MURAWSKA M., 2008, *Zarządzanie strategiczne niematerialnymi zasobami przedsiębiorstwa*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa.

-
- [5] PYRŻA A., 2009, *Poradnik wynalazcy*, Wyd. Krajowa Izba Gospodarcza i Urząd Patentowy RP, Warszawa.
 - [6] RYBIŃSKI J., 2007, *System zarządzania innowacjami w resorcie obrony narodowej*, Wyd. WAT, Warszawa.
 - [7] RYBIŃSKI J., 2012, *Własność intelektualna w działalności gospodarczej*, „Nowoczesne Systemy Zarządzania” nr 7.
 - [8] *Ustawa prawo własności przemysłowej* (Dz.U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1117 oraz Dz.U. z 2004 r. Nr 33, poz. 286).